

GŁOS Z NAD PRĘGOŁY

Nr 1 (90) styczeń 2004

PISMO WSPÓLNOTY KULTURY POLSKIEJ W KALININGRADZIE

POWSTANIE STYCZNIOWE

W historii Polski styczeń kojarzy się z **Powstaniem Styczniowym**, które było najdłuższym polskim zrywem narodowym po utracie niepodległości. W okresie przedpowstaniowym, uformowały się dwa obozy polityczne: Czerwonych i Białych. Czerwoni byli zwolennikami pełnej niepodległości Polski, przede wszystkim należeli do nich ludzie młodzi. Stworzyli bardzo dobrze rozwinięty system podziemnej administracji, policji, poczty i sieć drukarni. Przygotowywali ogólnonarodowe powstanie. Biali uważali, że należy nadal prowadzić walkę za pomocą pokojowych manifestacji w celu uzyskania jak największej autonomii królestwa i liczyli na pomoc Anglii i Francji, wybuch wojny europejskiej.

Powstanie rozpoczęło się w bardzo niedogodnych warunkach w nocy z **22 na 23 stycznia 1863 roku**. Przyspieszono je z powodu zarządzenia poboru do armii rosyjskiej. Ogłoszony Manifest do Narodu wzywał wszystkich do walki przeciw rządowi carskiemu. Przez kilkanaście miesięcy walk przez szeregi polskich oddziałów przewinęło się około 200 tysięcy ochotników. Siły te wystawił cały naród Polski trzech zaborów. Wydane zostały także dekryty uwłaszczeniowe, w których zniesiono różnice stanowe, nadano chłopom ziemię. Początkowo powstańcy odnosili sukcesy, ale nie udało im się opanować żadnego większego miasta, skąd mógłby prowadzić działania Rząd Tymczasowy. Jednak, mimo znacznej przewagi Rosjan oraz braku w szeregach powstańczych wykwalifikowanej kadry i broni, powstanie nie upadło. Armia polska nie istniała już od ponad 30 lat, dlatego też nowo tworzone siły były luźno związanymi jednostkami nie mającymi charakteru regularnych wojsk. Wszelka walka miała charakter wojny partyzanckiej. W okresie największego nasilenia walk (lato 1863) stoczono około 500 potyczek. Maksymalnie na całym obszarze Królestwa Polskiego, Litwy i Białorusi walczyło około 30 tysięcy powstańców jednocześnie.

Sprawa Polski nigdy wcześniej nie cieszyła się taką sympatią wśród społeczeństw zachodnich. Pisarze i artyści różnych krajów w swoich dziełach wyrażali poparcie i podziw dla powstańców. Napływała pomoc w postaci uzbrojenia, funduszy i ludzi, którzy kontynuowali walkę. W Galicji i zaborze pruskim tworzone były ciągle nowe oddziały umo-

Artur Grottger. 1863.

liwiające przetrwanie walk. Podstawą działań Rządu Narodowego było mniemanie, że zostanie utworzona na zachodzie koalicja Austrii, Anglii oraz Francji, która dokona na ziemiach polskich zbrojnej interwencji. W tym celu podtrzymywano walkę za wszelką cenę. Jednak władze Anglii, Francji i Austrii ograniczyły się tylko do wystosowania not dyplomatycznych do cara w intencji Polaków i nie miały zamiaru udzielić walczącym pomocy zbrojnej. Z kolei Prusy i Rosja podpisały umowę o wzajemnej współpracy w likwidowaniu powstania w Polsce.

Polskie siły toczyły nierówną walkę partyzancką z wojskiem rosyjskim

mającym przytłaczającą przewagę w ilości żołnierzy, stopniu ich uzbrojenia i wyszkolenia. Armii rosyjska liczyła ponad 300 tysięcy żołnierzy! Mimo to powstańcom udało się odnosić częściowe i sporadyczne sukcesy. Wyróżniającymi się dowódcami wojsk powstańczych byli Marian Langiewicz, Zygmunt Sierakowski, Konstanty Kalinowski, Walery Wróblewski i Józef Hauke-Bosak.

Walka obudziła ducha patriotyzmu w całym narodzie, jednak wobec niezrealizowania dość złudnych nadziei na pomoc wojskową z zachodu powstanie skazane było na klęskę. Nieporównywalna przewaga sił była po stronie rosyjskiej. Nawet osobistość dyktatora **Romualda Traugutta** nie była w stanie odczynić nieuniknionej porażki. Dnia 11 kwietnia 1864 r. Romuald Traugutt wraz ze swoimi współpracownikami został aresztowany przez władze rosyjskie. Zostali oni straceni w Cytadeli Warszawskiej 5 sierpnia 1864 roku. Najdłużej bronił się na Podlasiu oddziałek księdza Stanisława Brzóska.

Po zakończeniu działań zbrojnych władze rosyjskie przeszły do olbrzymich represji wobec społeczeństwa polskiego. Uczestników powstania masowo zsyłano na Syberię, wielu zginęło w wyniku egzekucji. Majątki ziemskie konfiskowano. Car nałożył kontrybucje na mieszkańców ziem objętych walkami. Stan wojenny władza rosyjska przedłużała na ziemiach polskich przez 50 lat.

Aleksander II podjął decyzję o likwidacji Królestwa - wcielono je do Rosji jako Kraj Nadwiślański. Wszystkie urzędy i instytucje poddano zwierzchnictwu w Petersburgu. Przystąpiono do całkowitej rusyfikacji administracji i szkolnictwa, kraj podzielono na wzór rosyjski na 10 guberni. Władze carskie wprowadziły też otwartą walkę z katolicyzmem.

W sprawie polskiej wszystko wydawało się stracone.